

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 8 (No. 8).

Chicago, Avgust, 1907

Leto II. (Vol. II.)

Haywood prost.

Pred zaključkom lista smo dobili vest, da so porotniki spoznali sodr. Haywooda nedolžnim. Resnica in delavci so zmagali, kapitalisti in lažnjivci so podlegli!

CENJENIM ROJAKOM IN SO-
DRUGOM NA ZNANJE.

Vse naročnike uljudno prosimo, da vpošljejo znamke po centu, ako v znakah plačajo naročnino.

Vse dopisovalce pa opozarjamo, da do 15. v mesecu vpošljejo svoje rokopise, ako želijo, da bodo rokopisi priobčeni v prvi številki, ki bo izšla po vpošiljavi rokopisa.

Kdorkoli cenjenih naročnikov ne dobi lista, naj takoj z dopisnico naznaní upravništvu, da ni prejel lista.

Tekom zadnjih mesecev so nekatere gospodinje vsled strastne klerikalne prot agitacije, ki imajo po več fantov na hrani in stanovanju, lagale fantom, ki so pri njih na hrani in stanovanju, da "Proletarec" ni prišel. Da se to zlo odpravi in poskrbi, da klerikalno drevje ne bo rastle v naša, naj se nan vsak tak slučaj nemudoma naznani.

"Proletarec" izhaja sedaj že poldrugo leto kot mesečnik, dasiravno se mu je že ob rojstvu z raznih strani prerokovala prezgodnja smrt.

Ali s tem, da "Proletarec" še dandanes izhaja kot mesečnik vzlic prerokovanju o prezgodnji smrti s strani nasprotnikov socializma, ne more nobeden sodrug biti zadovoljen.

Običati v postojanki, katero se pridobi, pomeni in je tudi v resnici nazadovanje. Ker socialisti to vemo, moramo tudi delati, da bomo napredovali.

Kako?

Morda s tem, da v gostilnah in na društvenih sejah pripovedujemo, da smo sodrugi in da smo mnogo že žrtvovali za idejo socializma. S tako agitacijo ne bo pomagano! Treba je dela in sicer pozitivnega dela.

Vsak sodrug naj pridobi enega ali dva naročnika in napredoval bomo. "Proletarec" bo postal tednik, ako se število naročnikov podvoji! In to je napredek, to se ne pravi: običati v pridobljeni postojanki.

"Proletarec" ni lastnina slovenskih "akademsko izobraženih" Pavliharjev in se tudi ne bojuje za to, da bi mednarodno organizirano Pavliharstvo obdržalo produktivne sloje v sužnosti.

In ker "Proletarec" zastopa koristij produktivnih slojev, ker se bori, da bodo vsi ljudje na svetu ne glede na spol in narodnost živeli v enakosti, bratstvu in svobodi, smo prepričani, da pojdejo sodrugi na delo, da bode "Proletarec" kmalu začel izhajati kot tednik.

Osrednji odbor "Jugoslovanske
socialistične zveze".

HAYWOOD, MOYER,
PETTIBONE.

Že poldrugi mesec traja obravnava proti Haywoodu in konec nje bode morda še le sredi avgusta.

Kot prva priča za državo Idaho je govoril morilec in pinkertonec Harry Orchard, golo orodje McPartlanda, razupitega glavarja pinkertonovcev na Zapadu. Lagal je, da se je kar kadilo. Izpovedal je, da je zvršil kar nekaj ducatov umorov, seve po naročilu "Zapadne zveze rudarjev in plavzarjev. O umorih je govoril tako hladnokrvno, kakor če bi se šlo za muhe in komarje, ne za ljudi. Ta mirnodušna pripoved o umorih je pa napravila na javnost zelo slab utis. Njegovi prijatelji — Borah, državni pravdnik, ki se bo moral po končani obravnavi proti Haywoodu kot obtoženeц zagovarjati pred zveznim sodiščem radi sleparstva z državnimi zemljišči, gubernator Gooding in pinkertonski glavar McPartland — so mu svetovali, da naj spremeni svojo taktiko, ker njegova izpoved nima pričakovane uspeha na javnost. Orchard je ubogal. Hiinil je pobožnost, češ, da se je po prigovarjanju McPartlanda spreobrnil, vnil se je

svojemu bogu in storil sklep, da pred sodiščem vse po pravici izpove, da si olajša svojo kosnato vest. Da bi boljše podprl to izpoved in ji utisnil pečat verjetnosti, je pa zviljal svoje oči prav teatralično proti nebu, kakor kakva stara tercijska, ki je bila že najmanj dvakrat v Rimu in petkrat pa na Brezjah. Ali tudi ta teatralični nastop ni imel vspeha. Starejši časnikarski poročevalci, ki so imeli priliko že večkrat čuti izpovedi znamenitih hudo delcev, so takoj izrekli: "Orchard je premeten hinavec in lažnjivec."

Državni pravdnik Borah, ki je pred pričetkovno obravnave izjavil ponosno, da bodo do pičice razkrili delo zarotniškega notranjega krožka "Zapadne zveze rudarjev in plavzarjev" in da bodo ta razkritja tako grozna, da se bo ves civilizirani svet zgražal nad njimi, je danes blamiran pred vso ameriško javnostjo. Niti ena priča, katero je poklical državni pravdnik pred sodišče, da potrdi laži modernega Kljukca-Orcharda, ni mogla nič slabega izpovedati proti Haywoodu in "Zapadni zvezi rudarjev in plavzarjev". Njih izpovedi so se pa še glasile v korist Haywoodu in rudarski organizaciji.

Ko so končale priče državnega pravdnika, je zagovornik Darrow izdal poziv na priče, ki so imele pričati v prilog Haywoodu. Takoj so priče prihiteli od povsod, od najbolj oddaljenih krajev, med njimi tudi dva Slovenca. Že prvi dan se je pričela drobiti Orchardova izpoved v prazen nič. In danes lahko rečemo, da se je obtožba proti Haywoodu spremenila v obtožbo proti "Družbi lastnikov rudnikov". Priča za pričo je izpovedala pod prisego, kako so lastniki rudnikov najeli pinkertonske detektive, ki so zvrševali umore, napade z bombami in dinamitom v rudnikih in na železnici, potem pa trosili laži, da so hudočinstva zvršili organizirani rudarji, da je vlada poslala lastnikom rudnikov vojaško pomoč, da bi s silo zatrli štrajk rudarjev v Coloradu. Druge priče so zopet izpovedale, da je Orchard bil čisto navadni pinkertonski ogleduh, ki je eks gubernatorja Steunberga ubil radi tega, ker je Steunberg zakrivil, da je siromak, ker ga je dal ob času stavke v okraju St. Coeur d'Alenes zgrnati, vsled česar je bil Orchard primoran prodati svoj delež Hercules rudnika za nezatno svotico.

Angleški kapitalistični časnik, ki

so v začetku delali si'no reklamo za državnega pravdnika Borah in njegovo obtožbo, so polagoma utihnil in pričeli so prinašati le suha poročila o izpovedi prič, ker so uvleli, da se bodo blamirali, ako zavzemajo še v prihodnje odprto sovražno stališče napram Haywoodu.

Tudi slovenski meščanski listi so o ti aferi poročali še precej dostojno, ko se je pričelo z obravnavo. Izjemo je delal en sam slovenski list, katoliški tednik, v katerem Pavliharje odkladajo svoje ma'ovredne duševne odpadke. Pa temu se ni čuditi. Ta list sovraži in napada vse, kar ne sprejme katolicizma njegove vrste. Saj napada tudi slovenske katoličane v Clevelandu, ker se ne dajo vleči za nos od enega samega človeka ki je našel krščanski ideal v ameriškem tolarju. Zabeleželi smo to, ne radi tega, ker nas morda njegova poročila o obravnavi Haywooda vznemirjajo, ampak radi tega, da bodo slovenski delavci vedeli, kako ta katoliški tednik ljubi delavce in resnico, ter da smatra uredništvo vse čitatelje katoliškega tednika za navadne neumneže, ki bodo zafrknena poročila o obravnavi Haywood sprejeli za golo resnico, ne da bi se iz drugih listov prepričali, koliko je resnice na tem.

Mi smo danes prepričani, vsled tega kar so izpovedale priče, da so Haywood, Moyer in Pettibone nedolžni in da so le lastniki rudnikov v zvezi s pinkertonskimi ogleduhi zvršili zaroto, da bi naše sodruge spravili na vislice in razrušili rudarsko organizacijo. Mi smo bili še pred obravnavo o tem prepričani, ker vemo, da socializem ne priporoča umorov. Ali danes pa to lahko povemo na ves glas, ker so priče potrdile — nepristranske priče, ki niso v nobeni zvezi z delavsko organizacijo.

Mi upamo, da bomo naše sodruge sredi meseca avgusta pozdravili kot svobodne moze.

Za kapitaliste in njih hlapce v talarju in fraku bo pa to dobra lekciija. Nauč li se bodo lahko, da se socializem ne da uničiti tudi z najbolj podlimi sredstvi. Dixi.

Omega.

Listu v podporo.

Frank Šavs, Oregon City, Or., 50c. — Hvala!

Sodrugi na "Northside" v Chicagi, ker so porotniki spoznali sodr. Haywooda nedolžnim, \$2.

(Svršetak.)

Ne ugrožavaju li slični poreci, u kojima propada čitav narod, a bogati se samo mala šaćica vlasnika cijelo čovječanstvo? Ne, odgovorio je Marks. Poreci, koji su se ustali u svim najrednijim državama, užasni su i nepravedni. No promatrajući ih možemo kod njih naći bez sumnje ne samo tamne strane. Imadu i nešto svjetlih strana. Što je najbitniji i najvažniji uvjet za prelazak novom društvenom uređenju? Organizacija zajedničkog, sustavnog rada u grandioznim radionama s ogromnim, usavršenim mehanizmima, koji čine rad brzim i proizvodnim. No gle, ovaj pojav već i danas postoji. Ma kakvu granu proizvodnje da uzmemo u vid, svagdje ćemo primjetiti, da čitava skupina radnika proizvodi zajedno pomoću mašine u tvornici sve ono, što je prije pojedini čovjek, tkalac, mehaničar, predioč itd. zgotavljao sam, svoj m radom kod kuće. I što v se protivilo malih mašinska proizvodnja, to se više proširuje zajednički društveni rad, to se više usredotočuje proizvodnja. Centralizacija radne proizvodnje u jednim rukama jest neizmjenivi uslov za uvedenje socijalističkoga gospodarstva. Da bi društvo lakše i udobno je uznošlo raspolagati proizvodnjom, sustavnije voditi svoje gospodarstvo, zato je naravno potrebno, da gospodarstvo ne bude raspršeno, razjedinjeno. Velekapitalistička proizvodnja naših dana ispunjuje dosta dobro ovu zadaću. Ne ujedinjuje li ona u jednim rukama sve veću količinu tvornica, zavoda, radiona, ne ujedinjuje li ona rad poljoprivrednika i tvorničkog radnika, ne veže li ona grad sa selom? Danas, dok je nacionalno bogatstvo nagomilano u rukama grabežljivih kapitalista, jest ova centralizacija samo u korist vlasnika i naravno u tome leži uzrok svijetla zala. Ali uporedo s ovim usredotočivanjem bogatstva i sredstava proizvodnje stvaraju se počeci budućih društvenih poredaka. A baš u tome je sila tih poredaka, što ih mi nismo izmislili z svojih glava, i što oni ne dolaze iz nebula na taj "božji svijet". Ne, ti novi oblici zajedništva sazrijevali su deset na godišta u samom životu i proizlaze prirodnom putem iz sadašnjih društvenih uvjeta. Zasluga Marksa sastoji se baš u tome, što je on uhvatio u našim današnjim ništavnim porecima sjeme bolje budućnosti, što je on pokazao, kako sam život, same gospodarske potrebe vode čovječanstvo neizbježno k socijalističkom uređenju.

Već i danas možemo pokazati neke ključne socijalističke poredake. Kao primjerice: usredotočivanje u rukama države jednih od najvažnijih grana, društvenog i gospodarskog života kao: pošta, željeznice, škole, bolnice itd. Prije nekoliko stotina godina nije država smatrala svojom zadaćom da gradi škole, da se brine za puteve itd. Sada je to postalo za nju obvezatno. No u ovaj mah stoje svagdje na čelu države prestavnici buržoazije, što je naravno uzrok loših posljedica. Onda pak, kada državna vlast bude u rukama samoga naroda, bit će isto tako lako raspolagati sa svim

stranama života domovine, kao što je danas prirodna dužnost države, da gradi škole i rukovod pošte.

A koji su uvjeti potrebni za ostvarenje socijalističkog pokreta? Uništenje privatnog vlasništva kapitala, zemljišta i drugih sredstava proizvodnje. No zar sam kapitalistički svijet ne kopa grob privatnoga vlasništva? Pogledajte, što radi sama kapitalistička proizvodnja. S jedne strane stvara ona zajednički rad, proširuje trgovinu do općinarodnog razuma, (pače, do svjetske gospodarske djelatnosti.) S druge strane ostaju sva gospodarstva, svi kapitali kao i prije u rukama privatnih vlasnika. Drugim riječima, proizvodnja postaje već danas društvena, a doba svih dobitvenih dobara ne uređuje samo društvo. Tu gospodare još pojedini nezasićeni kapitalisti, a ne društvo, ne sam narod. Baš se u tom pojavu i krije cijelo zlo i sva neizbježnost pada kapitalizma. Mašinska proizvodnja omogućuje, da se proizvode neizmjerne količine svake robe, no gospodari i h bogatstva kao privatne osobe nisu u stanju, da uzmu u obzir prave potrebe društva, već oni prenamjavaju tržišta robom, koju pojedini narod, izrabljen od tih istih kapitalista nije kadar, da kupuje od njih, premda mu je potrebno. No što su dakle oštrije i ozbiljnije krize, stečaji banaka, krahoi tvorničara i besposlica radnika, to se jače osvjeđava čovječanstvo, da je samo društvo dužno, uzeti u svoje ruke proizvodnju i brinuti se za njeno sustavno rukovodjenje, za prenamjenu takove robe i u takovoj količini, kako je to praktično i potrebno. Doći će dan, kada će nakon teških nesposnih nereda, te društvenih potreba stati pred čovječanstvo pitanje: ili propasti ili početkom novog i boljeg društva, ili prestrojiti na nov način sva gospodarska odnošaja. Tajna će društvo napokon prekoriti prag socijalizma...

Postoji još jedna činjenica, koja uskoruje i olakšava taj prelaz: smanjenje učešća vlasnika sredstava za proizvodnju i veliki porast broja radničke klase. Društvo se sve jače i jače dijeli na dva suprotna tabora: na posjedujuće, buržoaziju i na neposjedujuće, proletarijat. Prije je među jednim i drugima postojao čitav jedan srednji sloj raznih malih trgovaca, posjedujućih obrtnika, krčmara itd. Velekapitalistička proizvodnja, koja je sazdana na konkurenciji, koja treba više pričuvnih kapitala više prometa, razara neprestano srednji stalež bacajući ga u redove proletarijata. Ma koliko da je teško danas ovo stanje, to ono ipak olakšava prelaz k soci-

*) Prije se trgovina tjerala, kao i danas u selima na najprimitivniji način. Svaki, koji je nešto proizveo, nosio je to na tržište. I tu su sami susjedi kupovali jedan od drugog i razmjenjivali svoju robu. Sada se, kako je poznato, bave trgovinom ne sami proizvođači, tj. ne oni, koji su izvadili iz zemlje plodove ili izradili robu (žitarak, kožu itd.) već posebni ljudi, trgovci. Oni prevoze robu iz jednoga mjesta u drugo, ono, što je dobiveno u Rusiji, šalju u Ameriku, ono, što je proizvedeno u Engleskoj, prodavaju u Kini. Na taj način vežu oni ne samo grad sa selom, nego i država sa državom,

jalizmu. Što je manje pauka, to je laglje raskinuti paučinu, to je jednostavnije uzeti narodno bogatstvo, koje je nagomilano u njihovim rukama. Velekapitalistička proizvodnja čini napokon sve manje i manje potrebnim veleposjednike, tvorničare i druge poduzetnike. Prije, kada je proizvodnja bila obrtnička, bilo je gospodar potreban u radionici. Bez njega rad nije napredovao; on je raspoređivao sve i svime; on je učio i druge. Zar danas vlastnici tvornica upravljaju proizvodnjom? Ne! Radnici katkada svoga gospodara ne poznaju osobno. Uprava, raspoređivanje, sve to leži na činovnicima, ravnateljima, inženjerima i t. d. Ako bi neko lijepog dana umrla neжданputa svi gospodar, ne bi se proizvodnja morala zaustaviti ni za jedan čas. Ako bi međutim radnici cijeloga svijeta makar za pol dana jednolusno obustavili svoj rad, zapela bi ne samo proizvodnja, već bi zamro i cijeli život. Kao najbolji primjeri mogu nam služiti generalni štrajkovi u Rusiji god 1905.

I tako kapitalizam mimo svoje volje vodi čovječanstvo k socijalizmu, te sam olakšava ovaj prelaz...

Svemu je tome tako, reći će kod, no taj se prevrat neće sam izvršiti. Neko se mora boriti za prestroj društva. A ko bi to bio? Svi naravno, samo ne gospodari kapitalisti i vlasnici. No od njih je laka radnja. Njima samo leži na srcu najstariji poredak i za nj se oni gore drže. Zar radnička klasa? No pogledajte, kako je ona skučena, potlačena i obnemogla! To je samo dičeno istina. Zar zajedno sgnjetava, sramotom i izrabljivanjem ne raste u srcima radnika nezadovoljstvo, mržnja i prosvjed protiv svojih izrabljivača. Ako kapitaliste možemo usporediti s pacima, koji sisu tuđu krv, to proletarci nipošto ne možemo nazvati nemoćnim i pokornim muhamama. Proletarijat je sružen već uslijed toga, što postepeno organizuje proces opće, zajedničke proizvodnje, što sam život uzgaja, u njemu čovštvo za drugarstva, solidarnosti i spremnosti, da ustane pod devizom: svi za jednog, jedan za sve...

Govorili smo prije, da ekonomski uvjeti uvajaju na dasevni sklad ljudi, stvaraju njihove pojmove i uvjerenja. Proletarci trudče se neprestano, stvarajući sva bogatstva, sva blaga, koja uljepšavaju ovaj život, živi sam gladan, lisen i onoga što mu je najvažnije. On troši svoju snagu, gubi svoju mladost i sve to samo zato, da sto jače nabije džep kapitaliste. S jedne strane raste ogromno siromaštvo, s druge neizmerna raskoš... Prirodno je dakle, da se u radnička stena zajedno s mržnjom protiv njihovih izrabljivača usvaja i izvjesna želja, da zbace okove kapitalizma, da samu rade, ali da se i sam koriste plodovima svoga rada. Ideal socijalizma radja se i sazrijeva instinktivno, besvjesno u radničkim sredima, pa ih tjera u bezobzirnu borbu s kapitalizmom. Pa i tu još zajednički rad, navika djelovati ukupno, drugarski braniti zajedničke interese, sve to uzgaja u radničkim novim ljudima, koji su osposobljeni za socijalističko društvo, gdje će prvo mjesto zauzimati ne konkurencija, već solidarnost, jednakost ljudi, koji znadu opću korist staviti nad o-

sobnu, privatnu. Kao primjer možemo navesti radničke štrajkove, kada ljudi radi zajedničke stvari dragovoljno izvrgavaju sebe i svoje obitelji oskudici, gladi i siromaštvu.

No kako proletarijat može ostvariti socijalističko društvo? Kojim putem može polučiti svoj cilj? Za tu je svrhu potrebno, da on prije svega spozna zajednicu interesa cijele radničke klase, da se organizuje i da zajednički započne borbu sa starijim svijetom.

Ne treba se zavaravati nadom, da cilj proletarijata, ma kako da se lijepim i isnim prikazuje, može pojmiti i željeti druga klasa. Proletarijat je jedina klasa, koja je lišena vlasništva. Samo ona kod prelaza k socijalizmu ništa ne gubi "do nivojili veriga", a dobiva po riječima Marksa "cijeli svijet...". Sve će ostale klase, svim mogućim sredstvima sprečavati zadaću radnika, bilo nasiljem i pretnjama, bilo slatkim riječima... Neće samo jedanput buržoazija dobiti radnicima kakvu milostinju, bilo da ih uvari, bilo da ih priklji zaboraviti konačni svoj cilj. Zar ne vidimo mi već i danas, kako u naša buržoazija darciljiva, kada zovne gromoglasni zahtjevi proletarijata? Neka samo radnici ne zagrzu ovu ulicu! Drugovi! Primajte trgovce iz ruku rupska obćenja, koja vam buržoazija nepromišljeno baca u časovima straha no uvada ne sustaje kod toga, ni kada se ne zadovoljite! Zapamtite, da je sam život na vašoj strani, da je vaša pobjeda osigurana!

Sada možemo da odgovorimo na pitanje, što smo ga na početku ovog članka postavili: Ko su socijalni demokrati? Socijal demokrati, to ste vi sami drugovi radnici. To su oni radnici, što su svjesno došli do čijeg proletarskog pokreta, koji je uhvatio cijeli svijet, koji je ujedinio proletarijat sa svih strana. Socijal demokrati, to su oni radnici, koji su smiono stupili u borbu s kapitalizmom, koji korak za korakom izvoštavaju za radničku klasu veća prava, bolje uviete života, a za cijelo čovječanstvo nove i pravilnije poretke! Težak križni put predstoji radničkoj klasi prije, nego što dodje do svoga zavjetnoga cilja, prije, nego što skrsi otpor buržoazije. No kao utjeha neka joj svagda služi svijest, da se ona bori ne samo za svoje oslobodjenje nego i za sreću i bolji život svih budućih narastaja.

Preveo z ruskog Ž.

HRVATSKI NARODE!!!

Gromovnici hrvatske politike u Allegheny, podigli su hajku, proti ovdječnjeg Jug. social. Kriha, hoćeći čimove istog prikazati u najerniji točkama. A kad se ne ufaju svoj gnev izkaliti na javnim skupštinama, to su si uzeli za svoj lajboralni ovdječni bankarski list "Napredak", u kojem nekakav prispjebi, i kako se sam nazivlje "profesor", radi i pše po receptu, kojeg mu daje neki vječni odbor, kojega smo u zadnjem našem pozivu za skupštinu upitali tko je taj, nebirani i vjekoviti odbor.

Isti odbor, sa gospodinom "profesorom", a sa sadašnjim urednikom "Napredka", poziva nas u posljednjim dvama brojevima, da doka-

žemo, da današnja vlada u Hrvatskoj nije bolja od Khuenove. Mi smo to hotjeli dokazati, na skupštini, koju je sazvao prije spomenuti vječni odbor, ali gospoda su se bojala da istina ne pobjedi. Organizirali su po popu Lantsu, već u crkvi prisutne, da se neslušaju što će drugi govoriti, nego samo što će se govoriti od njihove strane. I što su učinili? U dvorani odbor se razdvojio medju narod, i potpaljivao ga na odpor protiv govornika s naše strane. Osobitu ulogu igrao je Hodža, crni Moro i samo-zvani "profesor". Dočim je sam Petar-paša veliki, već u svom govoru kazao, da na ovoj skupštini nijma mjesta za ništa drugo, osim jezičnog pitanja.

Šta to znači? To znači, da nimate za ovu tako-zvanu narodnu vladu, nikakove kritike, već samo pun koš hvale. Stine se je naravno mislilo, da se ne govori u obćem radu naznačene vlade, već da se prihvati samo po njima složena brzogjavna čestitka.

Pa kada se njima hotjelo ovakove slave, mogla su gospoda, i bez skupštine ovakav brzogjav odposlati, da se čitaju kod vlade i u hrvatskim novinama, imena slavnih "borioca" za hrvatski jezik, ali bolje bi bilo rećeno "borioci za slavom i za svoju osobnu korist, to jest za svoj žep".

Da smo se odlučili odgovoriti ovim putem kao odboru, tako isto i gospodinu Vastriku i njegovom uredniku samo-nazvanom "profesoru", kao i svim suradnicima, činimo to zato: pošto do njihovog svečanog obćenja, da će nam stupce svoga lista otvoriti, nadržimo ništa, kao ni oni sami.

Gospodo! od odbora i uredništva "Napredka", mi smo Vas već više puta, na naše javne pučke skupštine pozvali, i obećali jeste nam svečano, da ćete doći. Pitamo Vas, dali ste došli?

Pozvani ste bili i na ovu zadnju javnu pučku skupštinu za ocieniti rad, od početka sadašnje vlade, i narodnog zastupstva pa sve do danas, ovdje jeste nam svečano obećali da ćete doći.

Pitamo Vas opet, zašto se ne odazvaste?

Jest, odazvali bi se, da Vam to dosadašnji Vaš rad dozvoljava, i da nimate mislaca na glavi skojim se ne usudujete na smice izaći.

Što se pago tiče Vašeg upita na nas, da današnja hrvatska vlada ništa bolja nije od Khuenove, to smo Vam odgovorili, i narodu dokazima predočili, na "javnoj pučkoj skupštini" održavanoj dne 23. lipnja o. g.

Pa Vi kao javni i stari politički matadori, patriote i rodoljubi, mogli ste ipak tamo doći pa odgovoriti, ako se nije istina govorila o vladi i njezinom radu.

A kada Vas pitamo, gospodo, dali Vi kao "veliki političari" pratite nepristrano rad i događaje, koji se odigravaju u cietom Srijemu i Slavoniji protiv zemloradnika, koji svojim radom hrani i uzdržuje i kapital sjaže za one lopove, koji u Hrvatskoj vedre i oblače. A kada isti zemloradnici žele postići kakove male poboljšice za svoj mukotrpan rad, onda to dčena vlada pošalje svojim kolegama bataljune vojske i oružništva, da jih brani, i da tuznu raju na daljne robovanje i šutnju prisili.

*Ne možemo u ovom letaku sve navesti što bi hotjeli, pak pitamo samo ovu gospodu političare i novinare, zašto niti reći progovoriti reće o barbarstvu, koje vladini organi proizvajaju na siromašnom narodu.

Čelje se oružnici usude seljaku nogu na talonu rezati, u zarez soli nasipati, i onda još uz onakove muke po rani batinati.

To je jedan samo dokaz, a gdje je bezbroj drugih isto tako sličnih. Vlada pako, ta narodna vlada! na ovo sve šut i zabasurjuje.

Što se pak tiče ove jezične borbe koju je sada na reht, mi ju odobravamo, i poduprijet ćemo ju, koliko nam to naše sile dozvoljavale budu, što smo i na skupštinama izjavili.

Poduprijet ćemo ju već iz razloga toga: što ugarska koalicija, ta bečarska ružja šovinističkih ludjaka, ston svojom "Željezničarskom osnovom zakona" želi teske verige željezničkim namjestnicima, na njihovu ljudsku slobodu prikovati.

A ne samo, da ni to odobravamo, odobravat moramo i hoćemo već to odobrava svaki nepristran i čestit čovjek, pa zato i mora biti pobjeda na strani hrvatske delegacije.

Tu se je ali u jedno i pružila prihtva hrvatskoj vladi kao i delegaciji, da prikrije sva svoja nečovječna djela i prilastine, i da zaslijepi lakiko vjeran narod.

Još jedno:

Vlastnik "Napredka" tih Junica, i njegov urednik — samo-nazvani "profesor", spominju u broju 26-tom, od 27. lipnja o. g., da rezolucija prnuta na "javnoj pučkoj skupštini dne 23. pr. mj.", jest rezolucija Jug slav. soc. kluba.

Divnog nazora tih političara. Tu se vidi koliki pojam imaju o pučkim skupštinama i rezolucijama.

Klub je bio samo sazivač, a ne može biti ovjerovitelj rezolucije šta se je na upit jednog govornika, isto i tamo kazalo.

Olšta Vi sve nevidite kroz svoje fortim-talitaško-konzervativne naočare.

U istom broju na svršetku groze čitaju se ta slavna gospoda, sa razotkriceim nekakova "buffa" u Jugoslav. social. klubu.

Mi im pako dovikuujemo, samo van! ne javu! stin "buffon" jer ako ga nećete na javnost donesti, onda ste prosti klevetnici i lažci.

Naša briga nako bude, Vaš cieti buff narodnu predočiti, i javnosti na sud dati.

Jugo-slavenski social. Klub, grana socialističke stranke sjedinjenih država u Americi.

— Militarizam je odločen nasprotnik proletariata, je gođo orodje kapitalizma. To dejstvo se ne da vtajiti in će se o granenu militarizmu še tako lepo piše ali govori. Da je ta trećev resnična, nam dokazuje vsaka većja stavka, svak večji razpor, k je nastal med delom in kapitalom. V takih slučajih vojaštvo vedno varuje kapitala iste, nastopa odprto protiv organiziranim delavcom, das ravno ni za tak nastop nohenega vzroka, ker se organizirano delavstvo bojuje le zakonitim potom.

V tem oziru ni nohene razlike med stalnim vojaštvom in enleo. Današnji vojak je vojak, je ponižni sluga kapitalizma. Tega dejstva ne vtaji nobeno ime!

OGRSKI KONJSKI MEŠETARJI — NASILNIKI.

Bogati ogrski židi, advokati, škofje, grofi in drugi različni magnatje, ki vladajo in teptajo svoj lasten narod, so po svojem gođem orodju — ogrski vladni odredbi, da je službeni jezik na hrvatskih železnicah — v pisarnah in na vlakih, le ogrski.

Družnazijski hrvatski saborski poslanci*), ki se voma v svojih "kućah" veslejo jako radikalno, so pred ogrsko ministru vladu zlezli pod klopi, rekli so, da se zadovoljijo, če vlada uvede ogrski službeni jezik le v pisarnah, na vlakih pa dovolj sprevednikom govoriti s pomočki v hrvatskem. V sledi ocahljivosti hrvatskih poslancev, na ogrska vlada ni sprejela te kompromisne ponudbe, temveč je potom odredbe odredila, da se ogrski jezik vpeče kot službeni jezik v pisarnah in na vlakih.

Ta odredba ogrske vlade ni le brutalna, ampak je tudi smešna. Hrvatski delavci bi se morali učiti madjarskega jezika, ako bi se hoteli voziti po železnici, ki teče po zemlji na kateri govori skoro vsako hrvatski jezik, ako bi šlo po volji ogrske vlade. Ogrska vlada, ki ni nič drugega kot reprezentant horznih spekulantov, zytil konjskih mešetarjev, kvartostitcev, trgovcev s človeškim mesom in s zadovoljenih pletnicov, hoče kar celomu narodu odredat pravico govoriti svoj materni jezik na železnicah. Take odredbe se zamorejo poudeliti res le v možganih notoričnih lastcev, ki žive v domšjji, da se ves svet tresse pred njimi, ako malo zakashajo.

Madjari — borzni spekulantje, trgovci s človeškim mesom, lastniki bordelov na Ogrskem, propadli plemč, birokratje in druga golazen, ki se redi o žaljih ogrskega kmeta in delavca, zahteva popoko ločitev Ogrske od Avstrije, Ogrski delavci nimajo s to zahtevu nič opraviti, ker vedo, da bi tudi po izvršitvi popočne ločitve živeli v tisti bedi in sužnosti, kakor žive dananes. Prav ta zahteva ogrskih sužnodržcev in pa odredba glede službenega jezika na hrvatskih železnicah dokazuje jasno in dočeno, da ogrska vlada sama ne ve česar hoče. Na eni strani zahteva svobodo za sebe, na drugi pa hoče siloma ponadjariti vse nemadjarske narode.

V sled teh pojavov na Ogrskem in Hrvatskem, ne bo avstrijski parlament najbrže nikdar privolil, da se Ogrska popolnoma loči od Avstrije, ker je Ogrska vlada pokazala preveč odprto, česar ima o pričakovati drugi narodi od samostojne Ogrske. Poslanci, ki so bili zvoljeni na poslanski narodnega programa, so prisiljeni glasovati proti samostojni Ogrski pod tako perspektivo, socialistični poslanci bodo pa glasovali proti nji, ker nemorejo biti za svobodo takih ljudi, ki hočejo potem s tisto svobodo zadavati druge ljudi.

Ako socialisti pravijo, da so mednarodni, potem ne zanikajo narodnosti, potem ne priznajo, da sme kak narod vladati drug narod. Socialisti so v tem oziru vprav nasprotni,

*) Na Hrvatskem nimajo splošne, enake in direktne volitve pravice. Radi tega se lahko razume, zakaj ni poslancev-socialistov v saboru.

sprotni, ker priznajo, da ima vsak narod pravico do obstanka, do življenja.

Že v komunističnem manifestu se je izrečlo, da se mora vsak narod preje probuditi, organizirati se narodno, da je zrel za mednarodno organizacijo. Tak narod, ki se ne proletaree

8 vpre potujčevanju, je nekulturen, ni zrel za kulturo, ni zrel za socializam, ki je kulturni pojav.

Ako se Hrvatje upirajo krepko madjarizaciji, poton dokazujejo, da so kulturni, da so zreli za socializam.

Narod, ki se ubrani potujčevanju, se bo znebi tudi sužnodržcev, ki so vzrasli v lastnem narodu. Pometel bo tudi z njim.

In da je to resnica, dokazujejo čvrste in krepke socialistične organizacije na Hrvatskem.

J. L.—n

— Svobodomislici, ki velkokotno prepnuščejo nebesa vrabeem in tuge jeem, na tem svetu pa hočejo vse tako ohrabiti, kakor je bilo že pred 50 ali več leti, se vedelo nemarno in nelegčno. Taki svobodomislici vzamejo siromakom več v boljše življenje na drugem svetu, ki je bil njih cilina tolažba za prestane muke, obenem pa branjo siromakom, da bi živeli kratko dobo življenja. Lesti pozabijo, da taki boli ljubijo našo mater zemljo, ki se zgrubi nebesa, kot tisti, ki upajo na boljše življenje po smrti.

Svobodomislici, kot razširjevalci ateizma, pomagajo razdirati danasnjo človeško družbo, das ravno nočejo nič slišati o socializmu, obenem pa dokazujejo, da so polovičarji, da ne razmisljajo o vsem svobodno.

Svobodomiseltstvo, k se upira socializmu, je nesmisel. Taki svobodomislici res zaslužijo, da jih zasmehujejo nazadnjak in socialisti.

— Pobožni pastor Johnson Myers, predsojnik baptistovske cerkve v Chicag je res "kućna" glavicca. S sveto jezo je opozoval, kako se drobi čreda v božjem hramu, ki je bil v ta namen sezdan, da preživlja svojega dušnega pastirja. Dolgo je "grmotal" in "studral", kako bi temu zlu prišel do živoga. Sednjč se je pa v njegovi glavi vendar rodilo nekaj praktičnega. Pokal je lepo številice cestnih muzikantov v "hišo božjo" in jim zapovedal "grati "ta vesele", ki so imeče na mnogredoče tako privlačno sbo, da je bil tempelj v kratkem času do zadnjega kotička zaseden. Sedaj je pastor zaprl vrata, godlja je pa utihnila s poskočnicami. Šel je na pržnico in začel je grmeti proti grešnemu svetu.

"Vsako sredstvo je opravičeno, ki privabi ljudi v cerkev", je dejal pobožni župnik. Kdo vč, kaj nam prinese prhošnjost? Morda bo našel profesionalne pretepače s pestmi, ali pa tingel-tange godbo? Da, kdo vč?

Ženialen človek marsikaj zume, o čimur se drugim še ne sanja!

Delavci! Pristopajte k delavskim unijam, kjer se nahajajo v vašem okolišču. Posebno velja to rudarjem v Minnesoti in drugod po zapadu, koder ima Western Federation of Miners svoje lokalne unije.

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

ČASOVNA VPRAŠANJA.

Mi živimo v čudni dobi. Največja protislovja so drug poleg drugega, in dozdeva se, da se jih ne bode nikdar spravilo v soglasje. Vsak dan se nam ozmanjujejo najlepši človekoljubni nauki, poleg pa vidimo, da se najbolj izobraženi narodi ne le vojskujejo med seboj, ampak da gojijo in negujejo vojne običaje in šege, in sicer takšne, da bi se jih sramovali še celo divjaki. Iznajdbe in razna odkritja se množe z vsakim dnevom, ali ljudje pa živijo v istih žalostnih razmerah kakor pred sto ali več leti, ako te razmere gledamo s splošnega stališča. Razkrili smo velikanski vesmir, v katerem se zemlja izgublja kot majhen kamenček, obnašamo se pa v resnici tako, kakor da bi bil neskončni vesmir radi nas tukaj. Mi se bahamo, da imamo svobodno kritično misel, v resnici pa tičimo do vratu v običajih in šegah, ki so bili še v starem veku v navadi. Imamo tudi velikanske pridobitve na znanstvenem polju, ali deležni so jih le posamezni. Imamo tudi krščanstvo, komur se mnogo slave poje, katerega pa ljudje večinoma nosijo le na jeziku in tisti, ki si najbolj bahajo z njim, pa žive kot pagani. Mi imamo dandanes lepe ustave, v katerih je mnogo zapisano o enakih državljskih pravicah, v resnici pa imamo državljskane dvoje vrste — privilegirance in mezdne sužnje. V zgodovini vidimo že taka protislovja in sicer v dobi stare kulture, v kateri sta lepo cveteli filozofija in umetnost. Ali tudi takrat so bile ljudske mase pod vplivom vere v več bogov, ki se je pa rušila vsled vpeljane sužnosti, katero sta celo Platon in Aristotel pripoznala za prepotrebno zlo. Stari kulturni narodi niso mogli spraviti protislovja v soglasje, radi tega so podlegli.

Mi imamo dandanes mnogo več sredstev za spravi protislovja v soglasje, kakor so jih imeli stari narodi. Mi imamo mnogo skušenj, pa tudi naše duševno obzorje je večje, kakor naših prednamcev.

Mi imamo moderno znanost, katero so naši prednamci malo poznali. Upregli smo tudi naravo v svoj jarem in naše sile so se skoro potisočile. Pričeli smo tudi spoznavati dostojanstvo človeka, katero pa priznamo radi vsakomur, ki ima človeški obraz. Mi smo sploh precej napredovali — vzlic temu se pa do-

zdeva, da so se protislovja še poostrihala. Mi smo odstranili materialno sužnost, gospodarska, moralna in duševna sužnost pa še obstoji. Razlika med Socratom in najrevnejšim atenskim meščanom gotovo ni bila tako velika, kakor je dandanes med bogatinom in delavcem.

Suženj v starim veku si je lahko pridobil sliko in izobrazbo; kako se naj pa dandanes ljudske mase dvignejo iz svoje duševne toposti? Voditeljskim faktorjem dandanes gotovo ne manjka upogleda, ali voljo pogrešamo popolnoma pri njih. Le-ti poznajo prave nauke, v resnici se jim pa še ne sanja, da bi jih uresničili. Za sebe zahtevajo svobodo, udobno življenje in izobrazbo, drugim pa ne privoščiijo, da bi bili deležni teh dobrot. Le-ti se boje za svoj obstanak — v duševnem in materialnem oziru, radi tega naj bodo po njih mišljenju gospodarji in hlapeci na svetu. Le-ti vedo, da svet vlada zakon kauzalitete, ki ne pozna skokov in izjem, vzlic temu se pa še vesele, ako se ljudska masa vzgoja v najneumnejšem bajkeslovju. Le-ti se smatrajo za privilegirance, radi tega jim je vsako še tako unazano sredstvo dobro došlo, ako jim pomaga ohraniti privilegije.

V ljudskih množicah vre, otresti se hočejo bede, deležne hočejo bit duševnega in materialnega blagostanja. To hrepenje se jim ne more prepovedati in zabraniti, toda tem prepričevalnejše se jim pa pripoveduje: bog hoče, da živite v revščini na tem svetu, na drugem vas bo pa oškodil za to. Vladajoči faktorji ne vrjamejo v boga, ne v boljše življenje po smrti, ali oni hočejo, da drugi vrjamejo v to, radi tega se tudi vedejo, kakor da bi bili sila pobožni. Ako listamo po zgodovini, tedaj ne bomo v nobeni dobi našli toliko hinavščine, kakor v današnji, ako so se auguri v starem Rimu drug drugemu nasnehili, kedar so se srečali, tedaj dandanes štejemo augure na sto tisoče, ki se neumnemu ljudstvu, ki verjame v duhove, osebnega boga, čudeže, posmeljujejo javno. Religije morajo brzdati ljudstvo, radi tega napadajo vsaki dan zdravo človeško pamet.

Ali vzlic temu pa religije od dne do dne pojemajo v ljudstvu. Čimdaljebolj se krči število tistih, ki vrjamejo, da nad oblaki sedi na stolčku bog, ki dela točo in dež, ki vsakemu posameznemu človeku šteje lase na glavi, mu daje sile in dobre čase in da ga bo za slabe čase na tem svetu odškodil na drugem.

Tak nauk je dober le še za otročaje, ne pa za odrasle ljudi, ki se zavedajo, da se zamorejo zanesti le na samega sebe, da se lahko zmotijo, da lahko poboljšajo svoj tužen položaj ljudje sami, ne pa kak mesija.

Ali od vere preti še drug polotn. Vsa morala ljudske mase bazira na veri. Moderne države po danes še niso skoro nič storile, da bi ločile vero od morale. In tu se je bati, da bodo ljudske mase z vero, katero zametuje njih pamet, zavrgle tudi moralo in se potopile v nemoralnost.

Kako se lahko to završi, lahko opazujemo pri imovitih razredih, ki nimajo vere ali jo pa le hlinijo; njih morala je luknjičasta, njih ideal ali se pa zrcalijo v najnižjem materialnem uživanju.

Kako se naj zabrani, da ne bo šlo ljudstvo isto pot? Sredstvo, kateri nekateri priporočajo, da se naj s silo vero okrepi in oživi, je šepavo. Kar je duševno mrtvo in kar je pamet zavrglo, se ne da s silo poklicati v življenje.

Tu pomaga le eno sredstvo, ki je pa začrtano že v naravnem razvoju človeštva: ljudstvo je treba podučiti, da je morala stvar za sebe, ki ima svoj zakon, čegar kršenje so ostro unaščuje nad posameznikom ali celoto. Ako bo to spoznanje imelo trdne in čvrste korenine v ljudstvu, potem lahko mirno gledamo, kako razpada in se ruši vera, ker se nam ni treba bati katastrof za kulturo. Moderne države so dandanes še precej zaostale, da bi razumele etično in socialno nalogo, ker so rajše vojaške države kot pravne in kulturne države, radi so pokorne dekline cerkve, in mesto, da bi jo pripustile svoji usodi.

Ali čas bo prišel, ko se države ne bodo mogle več ogniti etični in socialni nalogi; da bi le ne bilo prepozno.

PRAČLOVEK.

"Pračlovek ni nikdar bil. Bog je prvega človeka ustvaril, ta je bil pa takšen, kakor smo mi." Tako govore in trdijo duhovniki, kedar pridejo z ljudstvom v dotiko, pri tem se pa hvalijo, koliko let so trgali hlače na šolskih klopih, da bi ljudstvo tem rajše sprejelo vse bedastosti o stvarjenju sveta za čisto resnico.

Ali odkar so Lamarck, Lyell, Darwin, Haeckel in drugi učeni možje razkrili razvoj našega planeta — zemlje in življenja na nji in v nji in ta svoja razkritja podprli z znanstvenimi dokazi, se taki ljudje, ki ne verjamejo vsako budalost, smejejo takim duhovnikom, ki hočejo znanstvene dokaze naravoslovcev pobiti s frazo: "Mi smo 16—20 let hodili v šolo, zato tudi vemo, kaj je res in neres!"

O budalost!

Že vsak navadni človek dandanes vé, da skoro polovica ljudi, ki se posveti duhovniškemu stanu, nima najmanjšega talenta ali pa da je prelena, da bi se pečala s poštenim produktivnim delom.

Sploh dandanes že vsaki deček vé, da v lemenatu vsakdo lahko dovrši študije — torej najneumnejši in najpametnejši. V lemenatu in verskih šolah ni v tem razlike. Dosti o tem, preidimo k stvari!

Naravoslovci so nam dandanes dokazali, da ni človek kako posebno bitje, katero je bog le radi tega ustvaril, da se včasih malo poigra z njim. Vemo tudi, da človek ni bil ustvarjen po božji podobi, pač pa da se je razvil od nižjih form do v šjih, popolnejših in to še le v dolgih, neizmernih dobah.

Danes vemo, da je živel pračlovek. Kakšen je bil ta pračlovek? Oglejmo le okostje ljudi, ki so živeli v paleolitiški kulturni periodi — starejši kamniti dobi in zaključili bomo, da sta takrat v Evropi živeli dve različni človeški rasi. Ena rasa je bila krepka in imela je izbočeno lobanjo, torej je bila podobna današnjemu človeku, druga, starejša je bila pa krepkih mišic, imela je nazaj vpognjeno čelo, debele spodnje čeljust brez naprejštoječe brade.

Kosti druge, nerazvite vrste so vprvič izkopali pri Neanderthalu. Ali komaj se je zvedelo za to okostje, takoj se gospodje, ki rede svoje potrebe z bajkoslovjem, zagnali krak, da okostje ni okostje pračloveka, pač pa je okostje opice.

Treba je bilo hudih bojev na znanstvenem polju, kajti tudi znameniti Virchow je proglasil okostje človeka iz Neanderthala za okostje starega na reumatizmu bolnega človeka, predno se je dokazalo, da je to okostje človeka n zije in prvotne rase. Ali dokazi so se hitro množili. Že leta 1886 je našel belgijski učenjak J. Fraipont v jamni v Spy pri Namuru dvoje okosti človeka, ki je bilo popolnoma podobno okostju človeka, ki je bilo izkopano v Neanderthalu. V isti jami so pa našli tudi okostja mamuta, jamskega medveda, jamskega leva in nosoroga. Ali ti najdbi so sledile tudi kmalu druge. V tem oziru je posebno potrebno omeniti Gorjanoviča, ki je pri Krapini na Hrvaškem tudi izkopal okostje, ki je bilo povsem podobno okostju človeka iz Neanderthala. Na podlagi teh najdb so dokazali učenjaki Schwalbe in drugi, da so ta okostja ostanki človeškega prapremena, da se ta rasa v marsičem približuje rasi visoko razvitih opic, kar zopet dokazuje, da sta obe rasi v nekakšnem sorodu.

Vse te omenjene najdbe pa pričajo, da je človek, čegar okostja so našla živel v diluvialni dobi, posebno pa okostje človeka, katero so izkopali pri Krapini. Stem je dokazano, da je živel človek prej kakor v aluvialni — movejši dobi.

Ali tudi že iz mlade terciarne dobe imamo sled človeka. To je Eugena Duboisia "Pithecanthropus erectus" po konci hodeča opica. S tem pa ni rečeno, da človek izhaja iz opice, kakor tudi nekateri izobraženi ljudje trdijo, ki narobe razumejo Darwina.

Človek in opica sta tesno spojena člena v razvoju, ampak sta se razvijala vsak sam za sebe. Opica ni praded človeka — pač pa k večjem njegov sorodnik.

Slovenecem, ki živijo v Chicagu, posebno priporočam, da si ogledajo muzej v Jackson parku, posebno pa oddelek za geologijo in za praživalstvo. Tukaj bodo našli živali, o katerih se ljudem, ki so pisali sveto pismo, še sanjalo mi, da so kedaj živele na svetu. Za to jih tudi pogrešamo v pravljici o Noteovi ladiji.

In to pove jasno določno, kako omejeno je bilo mišljenje Matevža, Janeza, Lukata in drugih njih sovrstnikov z ozirom na razvoj zemlje in živih bitij na nji in v nji.

Za to jih tudi mi jemljemo resno.

J. Z—k.

— Senatorju Latimeru iz So. Caroline, ki študira sedaj evropske gospodarske razmere, se je v Berlinu povedalo, da je Nemčija sedaj v tako ugodnih gospodarskih razmerah, da je nanogoče dobiti zadostno število delavskih moči.

Stara pesem, katero tudi večposlastniki leto za leto pojejo na Slovenskem. Vzlic te pesni se pa ljudje selijo v Ameriko, tisti, ki ostanejo doma, se pa hranijo s konjino.

Delavec je opravičen do vsega produkta, kar ga sam producira.

ODLOMEK.

POD SPOVEDNIM PEČATOM.

Hans Kirchsteiger.

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil E. Kristan.

"Povsod neprisiljeno, v prijazni zabavi, so posedali menihi po končani večerici. Rdečelični služabniki so prinesli mize kuretine in dvajčine na mizo in v velikih širokih vrčih so nosili pivo iz glasovite samostanske pivovarne. Samo nekaterim starim gospodom je bilo ljubše samostansko vino, katero so si točili iz fino obrušenihih steklenic v kozarce.

Pater Oto je peljal svojega ljubega gosta k stranski mizi in marljiv služabnik je postavil kmahtu poln vrč penastega piva ter ploščo s kruhom in z mizlo pečenko pred nju. Hercog je odgovoril na vprašanje prijaznega patra, ali ima rajši vino ali pivo, da sta mu jed in pijača postranska stvar.

Kmahtu sta bila oba duhovnika, eden v črni obleki svetega Benedikta, drugi v obnošenih hlapčevih sukni, tako poglabljena v pogovor, da sta oba pozabila na jed in pijačo.

Končno je našel Hercog pravega duhovnika, kateremu je smel odpreti svoje izmučeno srce. Česar ni mogla izsiliti najokrutnejša škofova strogost, bi se bilo mahoma zgodilo pred sočutnim prijateljem. Toda pravočasno je prekinil Hercog, sicer bi bil povedal več, nego dovolj spovedni pečat. Mnogo sta si morala pripovedovati, kajti sveti solnčni žarki so romali medtem od ene svetniške podobe od druge ter so padali kakor nametoma na zlate črke napisa na orehovi podlagi.

Na zlati rek, ki je kazal Bog iz nebes s svetlini prsti, je pokazal sedaj tudi stari menih. "Le ostani pri nas, dokler hočeš; glej, to je eno najsvetejših pravil ustanovitelja našega reda, svetega Benedikta. Ravno s to zapovedjo smo dosegli nebeško pravico povsod, karnor smo le prišli." In z bleščečimi očmi, v katerih je odseval sveti redovniški duh, je gledal Hercoga, ki je polglasno čital rek: "Hospitem sicut Christum accipiatis."

"Ti si nam pravi, od Boga poslani hospes ter najdeš v nas prave sinove svetega Benedikta."

Krepak stisk roke, da so župnika zboleli od škofa onečasteni prsti, je potrdil te besede.

Sedaj sta prišlo še dva druga meniha radovedno k mal bratovski družbi. Pater Oto jima je na kratko povedal zgodovino trpijenja svojega nekdanjega gojenca. Tudi ona sta mu ljubezivo podala roki ter sta bila vesela, da ponudi bogati samostan revežu zavetišče. Samo eden je vzdihnil:

"Ako bi le ne bilo tega prokletega državnega zbora."

"Državni zbor?" je mislil Hercog v čudu; "kaj pa ima državni zbor opraviti z ubogim župnikom?"

"Odkar sedi gospod prelat v državnem zboru in je tam ustanovil celo lastno politično stranko, centratni petih mož, ni več tak, kakršen je bil. Gospod ministrski predsednik mu je več nego sveti Benedikt."

"Kaj ne bi bila za naš samostan posebna čast, ako bi postal naš prelat minister za bogočastje?"

"Čast že, seveda dvomljiva, ampak korist gotovo ne."

"Kaj? Korist ne? Tedaj bi bil vendar rešeni davka za verski zaklad, ki naj ga vzame vrag."

"Tem globokejši bi bil potem padee, nko pride v Avstriji druga vlada. Tedaj ne pade samo ministrski predsednik, temveč tudi red, čegar član je minister."

"Prav zato moramo pač gledati, da dobimo vladno moč v roke in da ostanemo gospodarji v deželi."

"In pri tem zgrubimo ljubezno ljudstva in ako ljudstvo ne voli več po naši zapovedi, tedaj —"

"Ne govori, ne govori o ljudstvu. Dokler ostanemo mi, verni otroci cerkve, zvest svoji dolžnosti kot voditelji ljudstva, je ljudstvo z nami."

"Gotovo, dokler smo mu zvesti voditelji v nebesa. Ako pa opazi, da je državni zbor naše zemeljsko nebo, da zamenjava no politiko in vero, bode zlomljena naša moč nad ubogim, zapeljanim ljudstvom."

"To se ne zgodi nikoli, ako sledimo gospodu prelata. Politike se ne more ločiti od vere. Kdor sledi našo politiko, služi tudi veri; sovražnik naše politike je tudi sovražnik cerkve."

"Ali naš sveti Benedikt nam ni predpisal v svojih pravih nčesar o politiki; in on je vendar velik svetnik."

"Ne govori mi o takih rečeh. Ako bi bil danes na svetu, tudi ne bi mogel postati svetnik, ako ne bi volil gospoda prelata v državni zbor."

"Torej je vajenec več nego mojster."

Hercog se ni vmesaval v meniški prepir. Glad in želja sta se oglasila s svojimi pravicami. Ravnokar se je napil piva iz vrča ter je krepko vgriznil v beli samostanski kruh, ko se je približal s plesočimi koraki in s smehljajočim licem vitek mož. Zlat križ na svetli verižici je povedal grizočemu župniku, da je to gospod prelat in državnozborni poslanec. Z veselim smehom je gledal menihe in ubogega gosta, z lahkim koraki hiteč proti svojemu sedežu. Dva komornika, eden s pečeno mizo, drugi s steklenico črnega vina, sta prišla iz kuhinje ter stali tla pred njim.

Hercog je takoj vstal s sedeža ter se je poklonil svojemu nekdanjemu učencu. Ali nerodno je bilo, da ni mogel govoriti. Usta so mu bila polna samostanskega kruha, ki je pregloboko zagrizel vanj. Tlačil je n požiral, a ni mogel pogoltniti grizljeja, kakor da mu ni bil privoščan.

Ko je prelat opazil, da se mu bližajo tuji ubogi gost, se je smehljaje ustavil in malo da se n nepristojno glasno nasmejal, ko je opazil njegovo zadrego. Zaradi njegovega večnega veselega smehljaja so mu rekli povsod med duhovništvom: "Smehljajoči prelat", in to ime je popolnoma zaslužil. Takemu prelata se je lahko smejati napram ubogemu župniku z dežele!"

V tem je pater Oto predstavil prelata svojega starega prijatelja z besedami: "Obema nama dober znanec."

Dvomljivo se smehljaje je gledal mladi prelat na svojega starega sobrata. Človek v tako slabi suknji vendar ne more biti njegov znanec. Medtem je Hercog pogoltnil suhi kruh ter je podal gospodu prelata roko, katero je ta prijazno stresel.

Tako čuden, neznan znanec je zašalo in šale so bile prelata vedno vseč." (Dalje prih.)

ZA PRAVICO.

Pravljica.

In zopet so prišli poslanci ljudstva h kralju, proseč ga, da bi uslišal njihove prošnje. In mlostljivo jim je kralj dovolil avdijenco, v kateri bi smeli dati prostost svojim mislim.

In ko so stopili pred kralja, sedemkrat se do tal poklonili, stopil je eden pred vrsto, ki tako je govoril:

"Vaše veličanstvo, mogočni kralj in gospod! Kakor daveč sega tvoje mlostljivo oko, smeje se sreča vsej deželi; toda strašna usoda preganja one, katerih ne doseže luč tvojega očesa, tam sta našli lakota in kuga svoj dan. Žvina ubogih ljudi nima kaj jesti; pri domačem ognjišču zmružejo in stradajo otroci."

Kralj se je dobrohotno nasmejal, rekoč: "Ukazal bom mojim služabnikom, naj oni skrbijo za vašo srečo."

Toda drugi izmed poslancev prečel je govoriti, spustivši se na kolena: "Pusti nam voliti može, ki z nami jednako m slijo. To hočemo in zahtevamo mi; samo ubogi trpin pozna delavca potrebo, samo oni, ki sam je lakoto trpel, ve, kako bol da prouzroča. Mi ne zahtevamo drugega, kakor tako vlado, ki bode za nas ni za naše otroke najboljša."

Stemnilo se je kralju oko, nagubanočlo preje jasno lice, srepo je pogledal državljane pred seboj, vstal je iz svojega prestola in tesneje se zavil v svoj purpurni plašč.

"Iz ust tvojih govori zarota," zavpil je, "kako hočete drugi boljše vedeti, kaj je dobro in koristno deželi, kakor vaš kralj."

"Vas vodi zli duh, katerega sovražin in iztrebim, kjerkoli ga srečam. Pustil sem vam govoriti in zahvalite vašega Boga, ker inace bi vam pustil položiti glave k vašim nogam v kaznen, kar ste ravnokar izustili."

Pri teh besedah udaril je kralj z desno nogo ob tlak, da je zadonelo po vsej dvorani. Ljudstvo pa se je nočno prestrašilo n si niso upali dvigniti kv škat svojih obrazov.

Kralj, zapazivši strah in trepet med ljudstvom, mirno je nadaljeval: "Živ na vaših trpinov dobi naj živež iz kraljevih shramb. In v kraljevih gozdovih je mnogo lesa, da zamorete ogreti vaše sobane. Ne smete misliti, da sem trd. Idite in veselite se, kar sem vam podaril."

In odšli so. Med množico, ki je čakala pred gradom, zaviadalo je veliko veselje.

Živel kralj! Živjo! Mnogo leta! Bog obvaruj njega hišo! In ko se je kralj celo na balkonu pokazal ljudstvu, tedaj ni bilo veselja ne konca ne kraja.

Toda nekateri so molčeče odšli tiho in mirno.

Samo eden ostal je v sredini množice, z široko odprtimi očmi, opazujoč to ljudstvo liki norca. Ko je postalo vse tiho, poskočil je kvišku in zavpil z grozovitim glasom:

"Hura, hura," in potem se je zasmijal "hahaha", udarjajoč se ob kolena.

Smrtna tišina je nastala krog njega. On pak je stopil h prvemu

bližnjemu, prijemši ga ramo, rekoč: "Ti! Si li ti morda berač? Kaj? — Ali smo mi berači? Kaj?" — N kdo mu ni odgovoril.

"Smo li mi beraško ljudstvo?" vas vprašam. "Kaj?" "Smo li mi berači?" zavpil je z glasom, ki se je razlegal po celotni trgu.

Tišina, ki je nastala pri njegovih besedah, pretrgala se je kaj kmalo, nastal je zamolkel šepet in godrnjanje. Vse je sililo v tega nesrečnega.

Kdo pravi, da smo mi beraško ljudstvo?

Tu pa je zavpil še krepkeje, odstranjujoč z krepkimi pestmi ljudstvo, ki je sililo v njega.

"Jaz vam pravim, da ste beraški ljudje, ker drugače bi ne hoteli sprejeti tako zaničljive miloščine. Berači ponižni, nevredno, prosto ljudstvo ste, ki sprejemate iz rok krut h tiranov vaše lastno metje, ki vam je bilo odvzeto z krvjo in mečem!"

Nastalo je veliko vpitje na trgu. Razkačeno ljudstvo, ki v svoji nevednosti in zmoti ni hotelo umeti njegovih pravih besed, hotelo je opasti može, toda nekateri, ki so od preje vže ga poznali kot dobro, pošteno in pravčno mislečega človeka, pridružili so se mu in branili njega osebo pred napadom ljudstva.

"Norec," vpili so vsi, "pustite ga, to je govor neumnega, ne poslušajte njegovih besed."

Krik in vpitje pa ni ponehalo, temveč z vsakim trenutkom rastlo.

Tedaj pa so se kraljevi krvniki vže prerinili skozi množico, ga prjeli in odpeljali kot zarotnika iz gnječe. Vsi so pa vpli za njim: "Norec! Norec!"

Z grenkim in zlobnim nasmehom pustil se je "norec" odpeljati. Odpeljali so ga skozi trg po stopnicah tam gori do onih vrat, na kojih je stalo z velikimi črkami zapisano: "Pustite upanje, o vsi ki vstopite!" do onih vrat namreč, ki so peljale v trdnjavo.

In pred temi vratmi obrnil se je "norec" še enkrat proti ljudstvu, z svojo žilavo roko od sebe sunoč krvnike in zavpil je na ves glas:

"Pravico naj bi vam podaril vaš kralj? Ste li morda vže čuli ali videli podarjeno pravico? Ne jaz, ampak drugi ste norci. Berači sprejmejo miloščino, može si vzamejo, kar potrebujejo. Razumeči? Toda norci ste in beraško ljudstvo! Pfuj!"

Še enkrat porudeč lo se mu je lice v zloben nasme, potem pa pluni na ljudstvo, ki je stalo pod njim.

In hitro so ga kraljevi krvniki odpeljali v trdnjavo, železna vrata ostala so zanj zaprta za vedno.

Dolgo pak "norec" ni užival zaduhlosti temnega zapora.

Kajt vže drugo jutro, visel je na najvišjih vislicah v stolpu, ljudstvu v strah in trepet.

"Tam visi norec!" vpilo je ljudstvo.

Vsi si pa niso bili z ljudstvom jednaki misli, mnogi so molčali in prav po tistem šepetali drug drugim na uho: "Kralj ga gotovo n zamogel smatrati kot norca, ker drugače bi ga ne bil pustil obesiti."

Toda prav po tistem šepetali so si te besede.

Klinar.

Klerikalizem se nagiblje proti večeru. Preživel je svojo dobo in propadel bo in ni je sile, ki bi ga obdržala.

LAKOMNOST IN BRATO-LJUBJE.

— Črta. —

Nap'sal J. Z—k.

Sadno drevje je bilo v svoji pisani, praznični obleki in cvetje se je vsipalo na nosilnico, ko so ga z tvornice nesli domov.

Molče so postavili nosilnico v sobo, od katere so kapale posamezne kaplje že malce strdene krvi.

Zavladala je razburjenost v hiši. Krčmanova Anka, mat štirih nedočaslih otročičev, je prihitela iz kuhinje v sobo, ko je zagledala, da so nosilci zavili v njeno stanovanje.

Zaplakala je in se zgrudila preko nosilnice, ko je ugledala smrtnobledi in krvavi obraz svojega ljubljenelega soproga. Z njo so pa zaplakali otroci. Niso vedeli, zakaj plakajo, ali notranja slutnja jim je govorila, da mora biti nekaj hudega, groznega, ker mati plaka.

Nosilci, delavci-tovariši Krčmanovega Franceta so jo tolažili. Pravili so ji, kako je mazal kolesovje, kar ga je naenkrat zgrabil šrok transmisijski jermen za obleko in ga zakučal s tako silo ob steno, da je nezaveden obležal na tleh. Bliznj-zdravnik je takoj prihitel, toda vse poslušnje poklicati ga nazaj v življenje so bile zaman. Koke pol ure kasneje, ko je prišel zdravnik, je zdihnil. Doktorodja je odredil, da ga naj poneso domov, njegovi soprogi pa naroče, da naj prde drugi dan po plačo.

"Teško mi je sporočiti ti to žalostno zgodbo," je hitel pripovedovati Lukčev Tine. "Ah, kaj hočemo. Delavci smo od danes do jutri. V večji nevarnosti smo kot vojaki v najhujši bitki, ker se moramo dan za dnevom umikati samotnikom, strojem, jermenju in zobčastemu kolesovju. Ali se naj čudimo, če kak delavec ponesreči?"

Tako je govoril France, da bi potolažil Anko, dasi je imel sam solzne oči.

Po delopustu so prihajali delavci drug za drugim v hišo žalosti, da bi v deli svojega mrtvega tovariša, ki je bil zjutraj še čil in zdrav. Vsak je tolažil mlado vdovo, pri odhodu ji pa stisnil mal denar v roke z besedami: "Anka, za otroke!" Le posamezni so dajali tudi otrokom denar in jim rekli: "Za atov pogreb!"

Otroci so začudeno gledali te darovalce, češ, čemu pa ata potrebuje denar, saj ga je vendar on vedno nosil mamī. Sirote niso razumele.

Dva dni kasneje so ga pokopali. Ker je bila nedelja, so se njegovi tovariši iz tvornice ne gredē na narodnost udeležili polnoštevno pogreba.

Drugi dan je udovi prinesel pogrebni račun, 50 tolarjev je zahteval pogrebni. Vdova ga je zaprosila, naj zniža račun, ker nima toliko denarja. In res pogrebni se je dal omehčevati, znižil je račun za polovico, češ, če prav nič ne zasluži, je pa storil dobro delo.

Kotaj je odšel pogrebni, že je prišel tnežnar, ki je vdovi sporočil, da naj nemudoma pride v župnišče, ker g. župnik želi govoriti z njo.

Župnik, mož sivih las, je sedel na gugalnem stolu v sprejemni sobi in jemal duhan za noslanje iz zlate tobaknice, ko je vdova boječe vstopila.

"Le bliže, le bliže," je dejal prijazno župnik. "Vsedite se, potem se pa bodeva dogovorila glede računa."

"G. župnik, ali bi ne mogli malo počakati," je posegla Anka vmes. "Zadnji denar, katerega sem imela pri hiši, sem dala pogrebni ku."

"Kaj, pogrebni ku," jo je prekinil župnik in čelo njegovo se je pričelo zbrati v gube, ki so se vselej pojavile, kedar je bil župnik slabe volje. "Torej pogrebni ku si plačala, jaz naj pa čaka in za deset tolarjev. — — — Morda jih še nikdar ne dobim."

"G. župnik, vse bom plačala," je hitela Anka, "samo malo potrpite..."

"Ne morem čakati," je pričel župnik. "Pomislī, da je tvoj mož umrl brez sv. zakramentov in če bi ga še jaz ne bil pokopal, kdo ve, kako bi bilo z njegovo dušo pred božjim, sodnim stolom."

Anka je pri teh surovih besedah zaplakala, kajti začele so jo v dno duše, obenem so pa v nji zamrli vsi občutki spošt'ljivost do duhovnikov, ker je v župniku videla le lakomnika, ne pa namestnika božjega.

"Ne morem, pa ne morem," je pogumno odgovorila.

Sedaj so se župniku naježil lasje na glavi, vstal je raz sto in se približal Anki.

"Ne moreš? Kaj! Ne moreš? Ali sem mar jaz kriv, da ni bil član katoliške jednote? Ali sem mar jaz zakrivil, da ni bil član tistega vrazjega društva, katerega imenujejo Slovensko narodno podporno jednota." Lump je bil tvoj mož, lump, ki se ni brigal za svojo družino."

"G. župnik, nikar ne bitite spomin mojega moža. On je bil priden delavec in skrben oče. Ako se ni zavaroval za slučaj smrti, ni on tega zakrivil, pač pa njegova pičla plača, ki je zadostovala komaj za najnujnejše življenske potrebščine."

"Tiho," je zarohnel župnik. "Prinesi denar, vzemi ga koder hočeš, potem pa se le peri svojega moža, ker drugače te bom tožil za dolžno svoto."

Vdova je odšla. V sled duševne razburjenosti se je opotekala, ko je šla po stopnjicah nizdol, kakor če bi bila pijuna. Neki notranji glas ji je pa govoril, da je najboljšje, ako konča življenje sebi in otrokom. Bog ji bode gotovo odpustil, saj ni tako trdosrčen, kakor so ljudje na zemlji. V začetku se je branila takih misli, ker so se ji dozdevale grešne in skušala jih je zasukati na kakšen drug predmet. Toda zastoj Vračale so se vedno s hujšo silo in predno je prišla domov, je dozorel v nji sklep, da konča sebe in otroke.

"Le brzo se občecita v praznično obleko," je dejala starejšima otrokoma, ko je vstopila, "da pojdemo h ateju."

"Kako bomo šli h ateju," je pripomnil Jožek, starejši sin, ki je spolnil komaj 6. leto, saj so ata djal vendar v jamico. V jamico pa ne moremo."

"Ata je sedaj v nebesih," je odgovorila Anka, katero je za trenotek osupnil odgovor starejšega sinčka. "In v nebesa h atu pojdemo tudi mi. Le naglo se obleci in kmalo bomo rešeni muk in trpljenja."

Anka je hitela oblačit otroke, kolikor je mogla. A ni ji šlo izpod rok. Vsako stvarco je morala iskati. Solnce se je nagibalo že zatonu, ko je z otroci stopila na ulico. Enega je imela v naročju, drugega je pa

starejši sin peljal v najhmem voziku, četrti se je pa držal za njeno križo. Nekako plaho se je ozrla naokrog, ako jo nihče ne vidi, potem je pa urno, kolikor je mogla, pričela stopati po najbližni poti proti veliki reki, ki je dajala tvornici gonišno moč, v kateri je ponesrečil nje soprog. Približala se je reki že do dvesto korakov in čula je šumenje valov, ki so jo z demonsko silo vabili k večnemu počitku.

V tem so se odprla vrata tvornice in roj delavcev se je vsul iz nje. Anka ni tega opazila, preveč je bila zatopljena v misli: končati življenje sebi in svojim otrokom. Imela je le še kakih 50 korakov do reke.

"Anka," je nekdo zaklical za nje, nīm hrbtom. "Kam pa greš v praznični obleki?"

Stresnila se je po vsem životu, ko je čula svoje ime in nehote, mehavično se je ozrla nazaj.

"Kaj ti je, da si tako žalostna?" je pričel France, tovariš njenega ponesrečenega soproga.

"Nič, nič," je hitela Anka in solze so ji zalile oči.

"Nekaj že mora biti," je rekel France. "Čemu pa jokaš? Le govori, če ti morem pomagati, ti bom pomagal."

Kakor pena na razburkanem inorskem valovju, kedar poleže vihar, so izgledali v duši Anke vsi samomorilni sklepi, ko je čula rahločutni glas Franceta. S solzami v očeh mu je pripovedovala o župnikovi trdosrčnosti in o gnojnici, katero je razlil na njenega ponesrečenega soproga. Odkritosrčno mu je povedala, da je radi tega sklenila končati življenje sebi in svojim otrokom in da bi bila ta sklep tudi izvršila, ako bi jo on ne bil srečal.

France jo je mirno poslušal, dokler ni izgovorila, potem pa rekel: "Sam imam obilno družino. Danes sem dobil plačo in rad ti darujem pet tolarjev, da si kupiš najpotrebnejše. V nedeljo je seja našega društva, ki je veja "Slovenske narodne podporne jednote", ki je tam v peti nekaterim duhovnikom, ker ne ozirajo se na versko prepričanje pomagamo drug drugemu. Na sej bom tudi nekaj dobil od svojih društvenih bratov, obenem bom pa prosil osrednji odbor S. N. P. J., da dovoli pobirati podporne doneske po vseh društvih. Sedaj pa pojdi domov in pripravi otrokom večerjo, ker vboge sirote so gotovo že lačne."

Anka ga je vbogala. Pa tudi France je držal svojo besedo. Že v nedeljo zvečer ji je prinesel 30 tolarjev, katere je nabral na seji, dva meseca kasneje ji je pa zročil nad 200 tolarjev, katere so poslale razne podružnice.

Anka si je s tem denarjem pomagala. Nakupila je pohištvo in sprejela delavce na hrano in stanovanje.

S trdnim delom sedaj sama živi sebe in otroke. V cerkev ne hodi več, ker se je prepričala, da se dostikrat pod verskim plaščem skriva najgrša lakomnost.

— V Haagu so diplomatje vseh držav minoči mesec igrali vsaki dan po dve uri mirovno konferenco. Ta komedija je trajala več dni. Za vprizoritev te komedije so pa vlekli mastne dijete iz ljudskih žepov. A na mirovni konferenci se pa ni govorilo o miru, marveč le o vojski. Svet je res blasfemica!

LITERATURA IN ČASNIKARSTVO.

— "Rdeči Prapor", glasilo jugoslovanske socialne demokratične stranke v Avstriji, prične s prvem avgustom t. l. izhajati po trikrat na teden in bo stal le krono in 40 vin. na mesec. Res, malenkost za ameriške delavce, ki žele informativnega, kritičnega in poučnega čtiva iz stare domovine.

Sodrugī, slovenski delavci v Ameriki! Naša dolžnost je, da podpiramo gnotno in moralno socialistično časopisje v stari domovini. Vsak cent, katerega damo v ta namen, bo orodil dober sad, drobil in trl bo suze naše okove.

slovenskega naroda, razganjal bo duševno temo, s katero so obdani šovinisti in klerkalci možgane naroda.

Naročnina naj se pošilja na naslov: Upravništvo "Rdečega Prapora", Ljubljana.

— Izšla je druga številka 2. letnika "Perotni trja", slovenskega ilustriranega mesečnika za umno perotništvo in rejo vseh malih domačih živali. List izhaja v Tržiču na Kranjskem, urejuje ga pa strokovnjak Antero Lehmann. Vsečina se gasi: Vaginjske snežne pure. — Delavni koledar za mesec junij. — Hišica za piščeta na prostem. — Vponaba kurjega gnoja. — Razprava o nekem ceniku. K reji koza. — Lotriški kinec. — Kratko pr vezanje koza. — Koledar a kmetovalca za l. 1907. Novice. — Listnica uredništva. — Mala naznaila. — Objave.

Cena listu je 2 krono 50 vin. na leto. List priporočamo vsem slovenskim kmetovalcem v Ameriki.

— Dobili smo prvo številko "Jugoslovenskega Gospodarja", ki izhaja v Chicagi, Ill., 375—16th St. List je namenjen samostojnim jugoslovenskim gospodarjem. Tako poroča uredništvo. O prvi številki ne izrekamo še nobene sodbe, ker upamo, da bo kak sodrug poslal stvarno kritiko o novem listu, ko bo izšlo več števil. Vsekakor pa omenjamo, da naj uredništvo malo več pazi na slovnico in stavkoslovje. Jako nerodno se čta, da se zentlja prodaja po 16 to. aker, pa le za kratak čas — to je za špas. Upamo, da se bo uredništvo v tem oziru malo bolj potrudilo v prihodnje, ker take hibe motijo bravca, da dostikrat ne ve, kaj je čital, ko je odložil časnik iz rok.

List izhaja dvakrat v mesecu in stane za celo leto 75 centov.

— V ukaz, s katerim je ruski car odredil razpust dume, pravi diot Nikočaj, da mu je bog podelil oblast čez ruski narod.

Ako je ruski car res izvoljenec boga, zakaj mu pa bog ni v zadnji rusko-japonski vojni pomagal in pretepel paganske Japonce? Ako je car res orodje božje, zakaj se pa skriva pred svojim lastnim narodom?

"Zaupanje v božjo pomoč", katero vladarji po "milosti božji" tako radi nosijo na jeziku, je navadna fraza, s katero s'epe vladarji neuko ljudstvo. Zgodovina preteklosti in sedanjosti nas uči, da so se vladarji vedno bolj zamesli na topove in puške kot pa na boga.

DOBROTE VOJNE.

Sestavlil J. L.—n.

Dandanes se še mnogo ljudi navdušuje za vojno. Komaj čakajo, da oblečejo pisane vojaške čunje, al pa pomorno govore o častu, ko so morali kot živi automati zvrševati najbolj bedasta povelja. Zopet drugi se pripravajo, katere armada — pruska, avstrijska, turška, japonska itd. — je bolj izurjena v morjenju, klanju, pobijanju, ropanju in požiganju. Ne eni, ne drugi se spominjajo, da je vojna v protislovju z verskimi in moralnimi nauki, da je ovira kulturnemu napredku, da je šiba za vse narode.

Mar so ti ljudje sami krivi, da se navdušujejo za vojaški stan, za vojno — organizirano klanje in morjenje?

“Reši nas vojske, o gospod!” molí duhovnik v cerkvi. Pred bitko pa isti duhovnik blagoslavlja vojaške, das jim nasproti stoje kristjanski vojaki in prosí istega boga, katerega prosí duhovnik sovražne armade, za slavno zmago, kakor če bil bog že pozabil na svojo peto zapoved: *Ne ubijaj!*

Tudi v šoli se deco uči, da so morileci na debele — Hanibal, Cesar, Napoleon, Radecki in drugi taki klave — slavni možje, ki so dosegli nesmrtno slavo, ker so razumeli organizirati izbornu ubijanje ljudi — najvišjih bitij na našem planetu — po ljudeh.

V današnji šoli se morajo dostikrat umakniti Kopernik, Galilej, Giordano Bruno menihu Bertoldu Schwarzu, ki je spoznal lastnosti smodnika, tvarine, ki se dandanes najbolj rneje in izdatneje rabi pri organiziranem ubijanju ljudi na debele.

Ako je šolska vzgoja taka, ali se naj čudimo, ako se mladina, dokler ne zna samostojno misliti, navdušuje za vojaški stan in vojno?

Dandanes so tudi družabne razmere tako žalostne, da marsikaterga prisilijo, da obleče prostovoljno vojaško staknjo, ali pa da je noče sieči, če jo nosi, ker drugače bi moral končati svoj življenje s samomorom ali pa počasi poginiti lakote.

Vprav te razmere pa klječe vsakega, kdor je nasprotnik vojne, na krov, da dvigne svoj glas proti organiziranemu klanju, ki se vedno vrši le v prid posedujočim in imovitim slojem — kapitalistom, da druge ljudi prepraži o grozovitosti in nepotrebi vsake vojne.

Kako grozna in strahovita je vojna, dokazujejo beležki iz dnevnika barona pl. Lassberga, zelo patriotičnega človeka, ki se je nemško-francoske vojne (1870—71) udeležil kot častniški aspirant in častnik. Kot patriotičen človek ni imel namen z objavljenjem svojega dnevnika hujskati zoper vojno, ampak dogodki v vojni so napravili na njega tako globok utis, da jih ni mogel drugače priobčiti, kot so se vršili. Lassberg piše:

“Ko smo prekoračili mejo, smo že videli grozoto vojne. Altenstadt, prva vas na Francoskem, je bila v tužnem položaju: Prebivalcev ni bilo v vasi, pač so bili le ranjeni pruski, bavarski in francoski vojaki; hiše so bile deloma razstreljene in vse so kazale znamenja krutega boja, na vaški cesti je pa stal navadni kmečki voz preobložen z

mrtvimi Prusi, Bavarci in Francozi; vsakega so naložili kakor so ga našli, okrvavljenega, umazanega in zprašenega, napol nagega z raztrjenimi in odtrganimi udi, izbuljenimi očmi in krčevito raztegneni rokani. Tuili nižje na cesti so bila povsod v četi znamenja boja. Tu je ležal Pruski Bavarec, tam zopet Francoz, kje drugod zopet konj, ki je že grozno smlel in katerega je že razganjalo.”

O čeranju v vojski pripoveduje Lassberg:

“Vzeti smo moral, kjer smo dobili. Pri prvi rekviziciji sem smatral samega sebe za tatu. Zaukazal sem naložiti voz z bukovimi drvimi, katere sem našel zložene na dvorišču nekega kmeta; dasiravn sem razumel potrebo te odredbe, vendar me je vest pekla in samemu sebi sem očital, da sem stegnil svoji roki po tujem blagu.

Rad marsikaterega blaga, posebno radi ene kravice je bilo mnoga solza, drugod pa zopet mnogo kletvine. Srce me je boležlo, ker sem moral tako surovo nastopati in marsikaterkrat sem vrnil del rekviziranega blaga ali sem pa skušal z majhnim denarnim darilcem iz lastnega žepa znžati hudo.”

Kakšen hud učinek napravi bitka še na ptice, piše Lassberg doslovno o bitki pri Sedanu:

“Nekaj povsem novega za mene je bilo obnašanje ptic v tem groznem in vedno zrak potresujočem grmenju. Brez cilja so letale ptice naokrog, posedale so pod grmovje in doždevalo se je, kakor da bi padale navpično nizdol. Golobje in lastavice so švigale med nami in dostikrat so skušale boječe poskriti se med vojaki in konji.”

Pri Sedanu je prišel Lassberg v bitko. S svojimi Bavarci je zasedel kolodvor v Bazelles. Odtod je moral zopet naprej. V tem drvenju je nakrat stal s svojim oddelkom, ne da bi sem vedel, kako se je to zvršilo, pred utrdbami Sedana. Vojake na utrdbah je smatral za Pruse in prestmašil se je, ko je spoznal, da so Francozje. Al k njegovi sreči so nekaj trenutkov kasneje razvili belo zastavo. Po končani bitki je imel nalogo pokopati mrtvece. Na nekem samotnem vrtu so izkopali 6 velikih in ročevljev globokih gomil. Od vseh strani so se pripeljali polne vozove mrtvecev, katere so nametali v 6 kupov. Tu so ležali Nemei, Francozi, Evropejci in Afrikanci, kristjanje, mohamedanci in pagani. Ležali so, kakor jih je smrt dohitela, v strganih uniformah, ki so bile zamazane s krvjo in blatom. Nekateri so bili skornji magi, drugi so imeli spačene in skremžene obraze, nekateri so pa bili povsem životu črni, ker se je vsled vnetja ran razkrojila kri.

O pokopavanju zopet pravi Lassberg:

“Neki vojak, ki je stal v gomili, je v mrliču spoznal svojega brata, da je sprejemal in skladal mrtvece. “Anton,” je zakričal in se zgrudil preko njega. Jokal je in hotel me je zaprositi, naj ga nadomestim z drugim vojakom. Ali skočil sem že v gomilo in ga dvignil od tal. Tolažil sem ga seveda zaman, a zaukazal sem dvema vojakoma, naj ga odpeljeta na prosto, kjer se bo de lahko zlokal. To je bilo do sedaj zamene najhujše delo, katero sem do sedaj zvršil.”

Jako zanimivo in podučno o grozi vojne popisuje tudi bitko pri Coulmiers (9. nov.). Lassberg je bil s svojimi vojaki 43 ur brez jedi v vednem boju. Slednjič je ležal s svojim oddelkom v nekem jarku in čakal nadaljnih povelj. Nakrat pridrdrajo 4 nemški topovi, da bi nosili smrt in grozo med francozko konjico. Tem topovom je pa pričelo odgovarjati osem francoskih baterij. “Za nam v gozdu,” pripoveduje Lassberg, “in pred nami na polju, pri nas v jarku in nad našimi glavami, so razpočevale granate raznega kalibra in nas obsipale s kosi, blatom, rušno in vejami; bila je najhujša nevihta, kjer smo ležali in povsod je treskal. Jaz sem ležal v ozkem in pl tkem jarku med narednikom Kninadeterem in vojakom Hirschem, ki se nista nikdar vznebrila. Nakrat je tresča granata poleg moje glave v rob jarka in sicer tako blizo, da me je stresnilo po vsem životu. Prekučila se je še enkrat, potem pa obtičala v luknji, katero s je sama izkopala. Sikajoče je tleča užigalca. Bil je grozen trenotek, ko smo nazaj sklonjeni zli železni čok, pričakujoč razstrelbo, ki bodo odločila življenje ali smrt. Toda d'ni je zginil in ni se razpočila. Ali sedaj tresči v isto mesto druga granata in nas obsuje s prstjo, da smo se nehote nazaj sklonili; tudi tukaj je sikala užigalca in čakali smo na razstrelbo. Nakrat močan sunek, plamen, oblak dima; slišali smo frčati kose železa, nas je pa poferilo prst — toda nihče ni bil ranjen.”

Drugi dan je zvedel Lassberg, da je njegov brat padel, ki je služil pri topništvu. “Ubogi fant je bil takoj mrtev,” je dejal ordinančni častnik. S solzami v očeh je korakal Lassberg naprej. Glavo si je zaklaval s kocom, da bi nihče ne opazil njegovih solza, in mislil je na mater, brate in sestre, pri tem so mu pa besede častnika vedno donele v ušesih: “Ubogi fant je bil takoj mrtev.”

Take so slike iz vojne. Rep, tumor se menjavata drug za drugim, obena pa sedita žalost in beda.

Ko je imela Avstrija zasesti Bosno in Hercegovino sem bil komaj 8 let star deček. Koliko žalosti in bede sem videl takrat, ko je 17. pešpolk odhajal na bojišče in prišel z bojišča. Razumel nisem takrat vsega, vendar sem pa slutil, da mora biti vojna nekaj groznega in strasnega.

Žene in otroci rezervistov so pakali na ljubljanskem kolodvoru, da bi se kamen omehčal. Sivi oči in mati sta objemala svojega sina, po obrazu so jma pa lili potoki solz.

Kratko vojaško povelje in cvet slovenskih fantov in mož je moral vstopiti v vlak, ki jih je odpeljal na jug — v klevnico.

Kako žalosten je bil še le povrat. Res, na Dunajski cesti so nam navili nekaj oder, katerega so imenovali slavolok. “Dobro došli,” se je blestil napis na slavoloku.

Gorele so že enestne svet lke, ko so se pešci 17. pešpolka uvrstili na kolodvoru in pričeli korakati v mesto. Pa kakšni so bili. Brez težkoče in trpijenje vojne je vsakdo lahko opazil na njih. Uniforme so bile zamazane in strgane, obrazi vojakov so pa govorili odprt jezik o prestanih mukah.

In kol ko zopet žalosti! Čul sem

na svoja lastna ušesa, kako je star kmetič popraševal vojaka iz domače vasi, če so res njegovega sina ubili Turki. Kmetič nikakor ni hotel vrjet, da je njegov sin res mrtev, v katerega je stavil vse svoje ube in made. Ko mu je bradati vojak v drugič potrdil, je kmetič takomilo zajekal, da so tudi meni nehote utarile solze po licu. Plakal sem s starim kmetom, pri tem pa mislil: Vojna, to mora biti nekaj groznega, ker tako stari ljudje plakajo.

Veselil sem se prihoda vojakov, še bolj pa vojaške godbe. Ali ta prizor ni je tako zagrenil veselje, da sem pohite domov in svoji materi povedal, kako so stari ljudje plakali ob povratku vojakov.

“Ti tega sedaj ne razumeš,” me je zavrnila mati. “Ali razumel boš, kdor odrasteš.”

In sedaj, ko sem odrasel, razumem tudi, da je najhujše na svetu vojna — organizirano klanje, katerega organizirajo kapitalistične države v interesu kapitalstov.

Vsled tega je treba vedno in povsod agitirati proti militarizmu, ako se hoče onemogočiti vojskovanje. Dokler imamo vojake, toliko časa bodo tudi vojne.

Torej proč z vojaštvom!

DROBTINICE IZ VELIKE FRANCOSKE REVOLUCIJE.

Sestavlil J. Z—k.

Obsodba in eksekucija Marije Antonijete.

Komaj je Ljudev tu XVI. odletela glava na morišču, se je Anglija pridružila evropejski koaliciji, koje namen je bil, da se grozno maščuje nad francoskim narodom, ki je bil tako predrzen, da je vzel določbo svoje usode v svoje lastne roke. Anglija je imela pri ustupu v koalicijo tudi še druge sebične namene. Obgavljenje kralja je bila za Anglijo le ugodna prilika za napoved vojne francoski republiki.

Tudi Španija, Portugalska, Rim in Neapel so izročili francoskim poslanecem potne liste in tako pristopili h koaliciji.

Privrženci kraljestva na Francoskem so izrabili to ugodnost. Pričeli so ščuvati kmečki narod, ki se je najmanj zavedal, zakaj se gre, proti republiki.

Dumoriez je v bitki pri Neerwinden, blizo Lütticha, igral očitno ulogo izdajalca. Po končani bitki, v kateri je bila francoska armada od Avstrijcev tepena, je pozval svojo armado, naj marsiča v Par z in pomete z republiko. Naletel je s šabo. Prilružilo se mu je le 1800 mož. Sedaj je Dumoriez zbežal k Avstrijcem, ker ga je vsled očitnega izdajstva, čakala sramotna smrt na morišču.

Vsi ti dogodki so pa silno uplivali na francoski narod. Voditelji republike so segli po nas nem sredstvu, da ubranijo mlado republiko proti notranjim in zunanjim sovražnikom. Vsak, kdor je bil le sumljiv, da je v zvezi z notranjimi ali zunanji sovražniki, je prišel pred revolucijsko sodišče, ki je naglo sodilo, ako so bili dokaz doprinešeni proti obtožbencu.

(Dalje prih.)

Spomin izza pariške komune.

(Konec.)

Sicre je peljal Varlina pred generala Lavan Conzeta. Na vprašanja ni odgovoril. General je zapovedal kratko: "Ustrelite ga, tamle za zidom!" Sodruga v židanih krilih in fraku je pa kričala: "Peljita ga naokrog!" Vojaki so ubogali.

Zvezali so mu roke, dva vojaka sta ga vzela v sredo, drugi so ga pa suvali s puškinimi kopiti. Ženske hijene v baržunu in svili so mu pijuvale v lice, strahopetneži v cilindru in fraku so ga pa topli s palicami, da je bil ves krvav, kakor Krist, ko so ga bičali privezanega k stebnu. Ta muka je trajala pol ure. Slednjič so se nabelji ustavili. Posadili so ga na stol in ga vstrelili iz bližine. Bil je že nezavesten vsled prestanih muk, preden so ga ustrelili.

Copee, klerikalni pisatelj, je napisal enodejanski igrokaz, v katerem kaže plemenitega duhovnika ki je pod komuno mnogo trpel, kasneje pa skrival pri sebi komunar da, kojega bi Verzeljci na licu mesta ustrelili, če bi jim prišel v pest. Dočel je duhovniku vprav nasprotna dejanja, ki so bila očitno v nasprotju z dejanji ovaduha, ki je ovdil Varlina.

Piščilo ni izostalo. V pariških delavcih je še živo živel spomin na gnjusnega duhovnika-ovaduha. Na stali so kravali in igrokaz se je prepovedal.

Igrokaz dandanes spi spanje pravičnega med drugimi enakimi literarnimi produkti. Ime Varlina, katerega so umorili brez sodnijske sodbe, se pa dandanes blišči na tablicah neke pariške ulice.

In duhovniki? Izvzemši majhno peščico bodo še v prihodnje jokali, koliko je Krist trpel, da bodo tem ložje uživali nebesa že na tem svetu, naobratno bodo pa skrbeli, da bo vsak trpel še hujše muke kakor Krist, če bo skušal ljudstvu odpreti oči in jih s tem prikrajšati na udobnem življenju. Za vero se jim ne gre, vsaj večini ne, pač pa za udobno, brezdelno življenje.

POZOR SLOVENCIM IN HRVATJEM!!!

Slavnemu občinstvu v Chicagu in okolici naznanjava, da sva odprla na

623 So. THROOP ST.,

novourejeno pekarijo,

kjer pečeva najokusnejša raznovrstna peciva. Za sveže pecivo in solidno postrežbo jamčiva. Bratje, podpirajte edino domače podjetje v tej stroki! Z odličnim spoštovanjem

JUR. CURIČ & ALEX. IVČEC
623 So. Throop St., Chicago.

Jugoslovanska vinarna!

Podpisani naznanjam Hrvatom in Slovincem v Chicagi in okolici, ra točim najboljša raznovrstna vdna po primirni ceni.

Pridite, pripeljite znance in iateljje, da se prepričate. ip Z vsem spoštovanjem

Slavoljub Štajdohar,
316 W, 18th St. Chicago.

Ozdravljena težke bolezni ženskih ustrojov maternice belega toka, bolečin v želodcu in križu

Marija Rezič
209 5th St. Union Hill, N.J.

ROJAKI

zapómnite si, da je samo oni zdravnik dober in izkušen kateri zamore dokazati, da je že mnogo in mnogo bolnikov ozdravil.

Na stotine naših rojakov se z zahvalnimi pismi in svojimi slikami

Ozdravljen od zastarele bolezni želodca.

Matia Fortun
110 E. Park St. Butte, Mont.

zahvaljuje za zadobljeno zdravje primariusu najznamenitejšega, najstarejšega in najzanesljivejšega zdravniškega zavoda v New Yorku in ta je:

THE COLLINS NEW YORK MEDICAL INSTITUTE.

To je edini zdravniški zavod v Ameriki v katerem prvi svetovni zdravniki in Profesorji posebnim modernim načinom zdravijo vse bolezni brez izjeme, bodisi katere koli ukutne, kronične ali zastarele bolezni kakor: bolezni na pljučah, prsih, želodcu, črevah, ledvicah, jetrah, mehurju, kakor tudi vse bolezni v trebušni votlini bolezni v grlu, nosu, glavi, nervoznost, živčne bolezni, prehudo utripanje in bolezni srca, katar, prehlajenje, naduho, bronhialni, pljučni in prsni kašelj, bljuvanje krvi, mrzlico, vročino, težko dihanje, nepravilno prebavljanje, reumatizem, giht, trganje in bolečine v križu, rokah, nogah, ledjih in boku, zlato žilo (hemeroide), grižo ali preliv, nečisto in pokvarjeno kri, otekle noge in telo, vodenico, božjast, slabosti pri spolnem občevanju, polucijo, nasledke onanije (samoizrabljevanja) šumenje in tok iz ušes, oglušenje, vse bolezni na očeh, izpadanje las, luske ali prh naglavi, srbenje, mazulje, lišaje, ture, hraste in rane, vse ženske bolezni na notranjih organih, neurastenični glavobolj, neredno mesečno čiščenje, beli-tok, bolezni na maternici. i. t. d. kakor tudi vse ostale notranje in zunanje bolezni. Tu edino se ozdravi jetika in Sifilis točno in popolnoma, kakor tudi vse **tajne ali spolne bolezni.**

Zatoraj rojaki Slovenci! mi Vam svetujemo, da poprej nego se obrnete na katerega drugega zdravnika ali zdravniški zavod, prašate nas za svet, ali pišete po **Novo obširno knjigo „ZDRAVJE“**, katero dobite **zastonj**, ako pis mu priložite nekoliko znamk za poštino. Ta knjiga obsega preko 160 strani z mnogimi podučljivimi slikami v tušu in barvah.

ZASTONJ!

ZASTONJ!

Ozdravljen od reumatizma v rokah in nogah.

John Trebec
Box 196 Tercio, Colo.

Kujiga Zdravje

Vsa pisma naslavlajte na sledeči naslov:

The Collins
N. Y. Medical Institute
140 West 34th St.
NEW YORK, N. Y.

Potem smete mirne duše biti prepričani v najkrajšem času popolnega ozdravljenja

Ozdravljena od slabokrvnosti, kašlja, težke bolezni v prsih in zlatenice.

Johana Košir
Box 122 North Bergen, N.J.

POZOR! SLOVENCIM! POZOR!
SALOON
z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno. **Postrežba točna in izborna.** Vsem Slovincem in drugim Slovanom se toplo priporoča

Martin Potokar
564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravlilo. 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago
Uradne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer.
Izven Chicage živeči bolniki naj pišelo slovenski

Slovincem in Hrvatom naznanjamo, da izdelujemo raznovrstne

OBLEKE

po najnovejšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave Chicago.

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.
Pišite slovenski!
1628 1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill
Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

Košček Bratje
SALOON!

Dobro pivo, whiskey, likere, vino, izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!